

A kései meggy (*Prunus serotina* Ehrh.) előfordulása Somogy megyében

JUHÁSZ MAGDOLNA

Somogy County Museum, Natural History Department, H-7401 Kaposvár, Pf. 70. E-mail: juhasz@smmi.hu

JUHÁSZ, M.: *Occurrence of black cherry (Prunus serotina) in Somogy county (Hungary).*

Abstract. Black cherry (*Prunus serotina*) is a forest tree species of North America, which escaped from plantations and became an invasive species in Europe. In Somogy county (south-west Hungary) it was planted between 1950–1960 in lower canopy of forest plantations. In the southern part of the county it occurs on a large scale.

Key words: plant invasion, black cherry, sand vegetation.

Bevezetés

A kései meggy (*Prunus serotina* Ehrh.) napjainkra Belső-Somogy egyes részein és általában hazai homokterületeinken agresszíven terjedő, inváziós fajjává vált (1. ábra). További terjedésének korlátozása nem csak természetvédelmi, hanem gazdasági szempontból is előbb-utóbb szükségessé válik. Ennek sikeréhez ismernünk kell a faj viselkedésének sajátosságait eredeti és új hazájában, valamint európai elterjedésének módját és folyamatát. Jelen tanulmányban a kései meggy elterjedésének történetére vonatkozó ismereteket szándékozom összefoglalni, valamint jelenlegi Somogy megyei előfordulását ismertetem.

A meghonosodás kérdése

A növényfajok elterjedése és a növényzet egész emberi hatások következtében mára a világ nagy részén jelentős mértékben megváltozott. Az emberi tevékenység flórára és faunára gyakorolt hatásai közül sokat vizsgált jelenség a természetes élővilág elszegényedése, az élőhelyek pusztulása. Kevesebb szó esik arról, hogy hasonló mértékű a flóra gyarapodása a fajok szándékos vagy véletlen behurcolásával. Az emberi tevékenységgel betelepített növényfajok száma számszerűen messze meghaladja a kipsztított fajok számát. Egy nagyobb földrajzi tájegység fajainak 5–25 százaléka emberi segítséggel került az adott területre (szigeteken és városokban ez az arány felülmúlhatja az 50 százalékot.). A flóra idegen elemekkel történő gyarapítása azonban gyakran negatív hatásokkal jár, a betelepített faj esetenként túlszaporodik és agresszíven terjed. A növényi invázió jelenségének kutatása az utóbbi időben a hazai botanikában is fokozott hangsúlyt kapott, de a legtöbb Magyarországon élő idegenhonos fajra vonatkozóan még nem készült részletes elemzés. Egy faj eredményes meghonosodásának előfeltétele, hogy az új területen lévő körülmények között túléljen és utódokat hozzon létre. Ez a betelepített növényfajok közül csak kevésnek sikerült. A történelem folyamán Közép-Európába (SUKOPP 1976) legalább 12000 fajt hur-

coltak be, melyek közül csak 385 (azaz legfeljebb 3%) honosodott meg. Nagy-Britanniában a bevitt 32000 fajból 305 tekinthető meghonosodottnak. TRAUTMANN (1976) a fás szárú növényeket vizsgálva kimutatta, hogy a Nagy-Britanniába bevitt mintegy 3600 télálló fás növényből kivadult 60–80, amelynek mintegy felét (30–40 fajt) lehet meghonosodottnak tekinteni. A más földrészekről származó növények legnagyobb része az új hazában olyan élőhelyekre korlátozódik, amelyeket az ember erőteljesen megváltoztatott, csak kevés fajnak sikerül betelepíteni a természetes vegetációba. SUKOPP (1985) szerint Közép-Európában 137 az ilyen faj, tehát a meghonosodottak egyharmada. Hollandiában a 220 neofitából a természetes vegetációba 75 faj hatolt be (WEEDA 1987). A behurcolt fajok némelyike az általa okozott változások miatt fokozott figyelmet kelt. Ezek a változások egyrészt érinthetik a természetes élővilágot — amennyiben őshonos fajt nyom el —, vagy pedig az ember gazdasági céljainak megvalósítását gátolják. Az ilyen fajokat FUKAREK (1987) a „veszélyeztetett” fajok ellentétéként „veszélyes” fajoknak nevezi, mások „pestis”-ként emlegetik (TWEEL-EIJSACKERS 1987), a botanikai szaknyelvben újabban általánossá vált az „inváziós faj” elnevezés. Ezek az agresszíven terjedő fajok ugyan csak kis részét teszik ki a flórának, de jelentőségüket nem szabad alábecsülni, mert sokmillió nagyságrendű gazdasági kárt okozhatnak. Tömegesen elszaporodva szinte teljesen elnyomhatják az őshonos fajokat és az ültetett hasznos növényeket. Mivel kiirtásuk igen költséges és gyakran szinte lehetetlen, az általuk elfoglalt terület elvesz az emberi hasznosítás számára. A gazdasági károk mellett a betelepülő tájidegen fajok csökkentik egy adott terület természetvédelmi értékét.

Taxonómia

A kései meggy a rózsafélék (*Rosaceae*) családjába, ezen belül a szilvafélék (*Prunoideae*) alcsalád *Prunus* nemzetségébe tartozik (2. ábra). Korábban egyes szerzők (pl. ROTHMALER 1976) önálló *Padus* nemzetséget különítettek el, és ebbe sorolták a kései meggyet, a hazai határozókönyvekben a mai napig *Padus serotina* (Ehrh.) Borkh. néven szerepel (régőbbi társneve *Cerasus serotina* Lois). Napjainkban a legtöbb szerző követi a korábbi rendszert (KOEHNE 1915), amely a *Prunus* nemzetségen belül négy alnemzetséget (*Padus*, *Cerasus*, *Amygdalus*, *Prunophora*), a *Padus* alnemzetségen belül pedig öt szekciót különített el. A fajt legközelebbi rokonaitól a termésen maradó csészelevelek és a levélszél fogazottsága alapján lehet elkülöníteni.

1. ábra: A kései meggy térhódítása homoki legelőn. (Fotó: Juhász M.)

2. ábra: A kései meggy ága virágzás után. (Fotó: Juhász M.)

Eredeti hazájában, Észak-Amerikában a déli területeken előforduló populációkat korábban önálló fajként is leírták (*Prunus alabamensis*, *P. cuthbertii*, *P. eximia*, *P. australis*, *P. novoleontis*, *P. parksii*, *Padus virens*, *Padus rufula*). A nemzetség revíziója során McVAUGH (1951) arra a következtetésre jutott, hogy a létező különbségek ellenére a leírt taxonok egymáshoz annyira hasonlóak, hogy egy fajhoz tartoznak. A fajon belül öt alfajt különített el: ssp. *serotina* (Észak-Amerika egész keleti felén elterjedt), ssp. *hirsuta* (Georgia és Alabama államokban), ssp. *eximia* (Texas: Edwards-Plateau), ssp. *virens* (Nyugat-Texas, Arizona és Észak-Mexikó) és a ssp. *capuli* (Közép-Amerika). Az alfajok további változatokra oszthatók, kivéve a *serotina* alfajt, amely morfológiailag viszonylag homogén. Az Európában telepített növények a tipikus forma mellett a különösen nagy, fénylő levelű „*Cartilaginea*” fajtához tartoznak (FITSCHEN 1987).

A kései meggy elterjedési területe Észak-Amerikában

A kései meggy hazája Észak-Amerika keleti része (3. ábra). Elterjedési területe a Kanadához tartozó Új-Skóciától nyugaton Minnesota, délen Florida és Texas államokig, délnyugaton pedig egészen Mexikó és Guatemala hegyvidékéig elhúzódik. Ez több mint 30 szélességi fokot jelent (északi szélesség 15°–47°) és majdnem 50 hosszúsági fokot (nyugati hosszúság 63°–110°). Ezen a területen a faj a tengerparti síkságoktól a viszonylag magas hegyvidékekig mindenhol előfordul, az Appalache-hegységben az 1800–2000 méteres csúcsokra is felhúzódik.

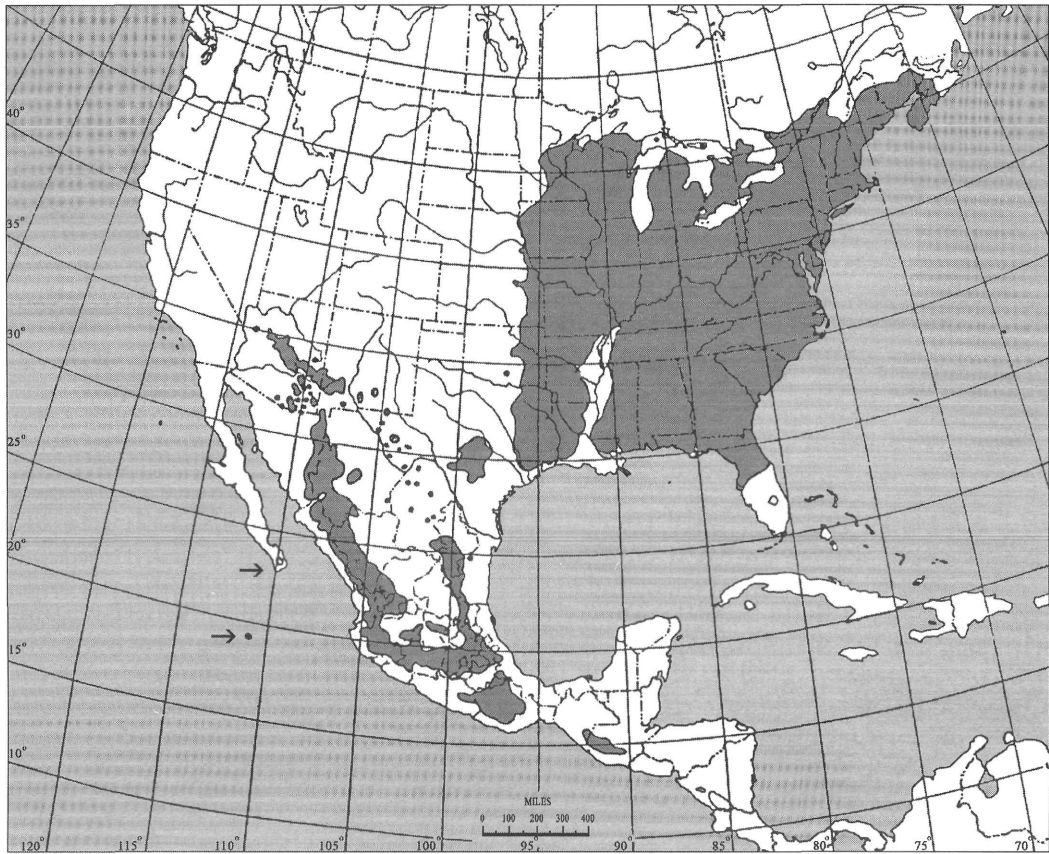
Az elterjedési terület éghajlata nagyon változatos. A csapadék évi átlagos mennyisége 500 mm (délnyugati részeken) és 2000 mm (Dél-Appalache) között változik. A januári átlaghőmérséklet -15°C-tól +13°C-ig terjed, a júliusi átlaghőmérséklet 17°C és 28°C között van. Az észak-déli irányú nagy hegyvidékek miatt Észak-Amerika keleti részének éghajlata szélsőségeiből, mint Európáé. A faj klimatikus optimuma a Nagy-Tavaktól délre fekvő területeken van.

A kései meggy Észak-Amerika keleti felén az erdők legkülönbözőbb típusaiban elterjedt elegyfaj. Az elterjedési terület középső részén lombhullató erdőkben nő, de észak felé a boreális erdők átmeneti zónájába is felhúzódik. Az Atlanti-óceánhoz közel fenyőerdőkben található, míg nyugaton a füves puszták (préri) határához közel tölgyes szavannákon. Floridában a szubtrópusi lombos erdők és mérsékelt övi lombhullató erdők kevert zónájában is előfordul. Észak-Amerikában összesen huszonnégy erdőtársulásban írták le az előfordulását. Amilyen sokoldalú az elterjedési területe, ugyanolyan sokrétű a szerepe is, amit a különböző vegetációkban betölt. A déli és délnyugati területeken szinte csak cserjeként fordul elő, ezt a rendszeresen előforduló erdőtüzekkel magyarázzák. Hasonló igaz az elterjedési terület legészakabbi részére is. A kevert mezofil erdők zónájának legnagyobb részén is csak ritkán nő fel a lombkoronaszintbe, és csak akkor, ha valamilyen

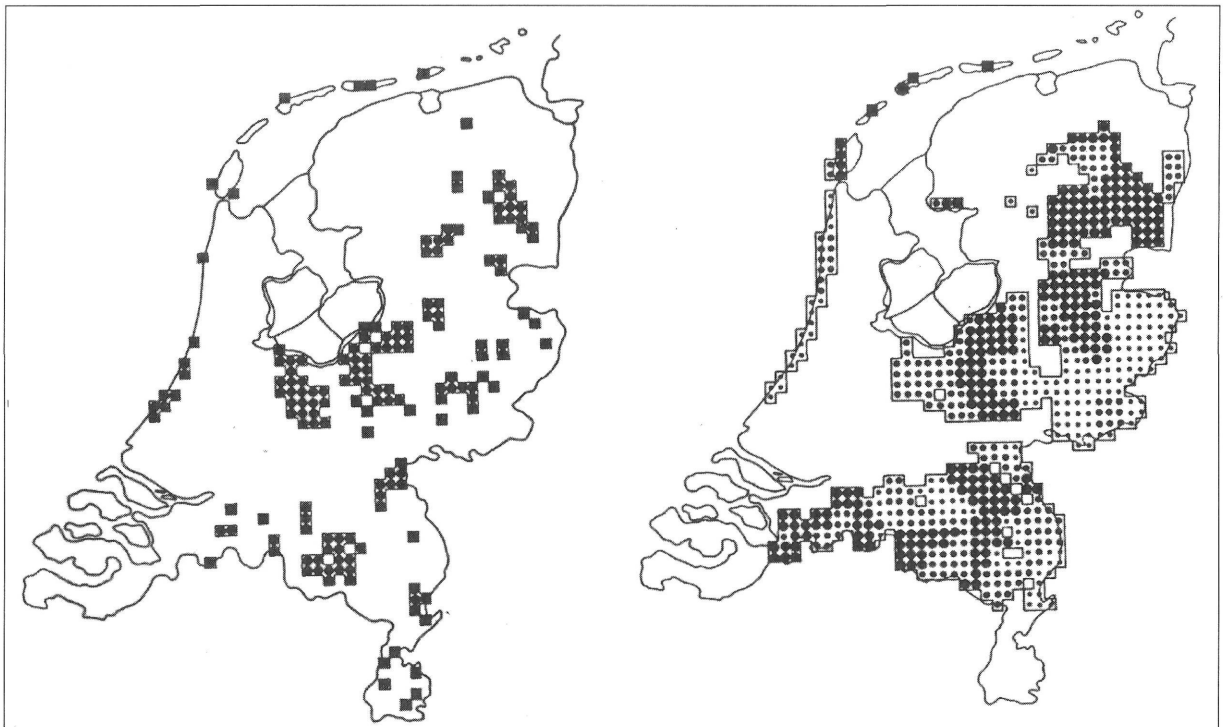
oknál fogva „lék” keletkezik. Csupán az Appalache-hegység déli részének magasabb régióiban, ezen belül is főként az Allegheny-platón tud bizonyos erdőállományban dominanciához jutni. Ezekben a területeken gazdaságilag is nagyon fontos értékes fája miatt, Pennsylvania és Nyugat-Virginia államok egyes területein erdőgazdaságilag a legfontosabb fafaj. Ezen a termőhelyen, ahol a fajnak optimuma van, a talaj homokkő mállásából keletkezett, szemcsemérete homoktól agyagos löszig terjed, kémhatása többé-kevésbé savanyú (pH: 5,5-ig). Fő fafajok az amerikai bükk (*Fagus grandifolia*), a kanadai hemlockfenyő (*Tsuga canadensis*) és a cukorjuhar (*Acer saccharum*). A természetes szukcessziós folyamatok első fázisában (tornádó vagy tűz után) elsősorban a sárga nyír (*Betula alleghaniensis*), a vöröslevelű juhar (*Acer rubrum*) és a kései meggy (*Prunus serotina*) játszanak szerepet. A terület legnagyobb részén az erdők gazdasági hasznosítása két történelmi szakaszra tagolható: a korai szakasz az első telepesektől a XIX. század közepéig tartott, ebben az időszakban csak különösen értékes faegyedeket vágtak ki (*Pinus strobus*-t és *Tsuga canadensis*-t); ezt követően 1890 és 1930 között majdnem minden erdőt tarra vágtak, így az erdők kora jelenleg szinte az egész területen 70–110 év közötti; csupán néhány száz hektár erdő van, ami talán sohasem volt levágva. Tarra vágás után az erdők spontán újultak és nem történt erdészeti kezelés. Csak újabban végeztek vizsgálatokat arra vonatkozólag, hogy a kései meggy lombkoronában meglévő magas dominanciáját a következő erdőgenerációban hogyan lehetne megtartani (MARQUIS 1979). A kipróbált vágási technikák közül a sávos felújítógátásnak az a típusa bizonyult a legeredményesebbnek, melynek során előbb a lombkoronaszint 40–60 százalékát távolítják el, majd megfelelő újulat kialakulása után, néhány év múlva vágják le a lombkoronaszint maradékát. Az Egyesült Államok más területein a kései meggy rosszabb növekedése miatt erdészeti szempontból jelentéktelen, vagy más fafajokkal szembeni konkurenciája miatt negatívan értékelt fafaj. Ahol az erdészeti kultúrák telepítésénél zavarólag hat, részben irtják is, mint pl. Georgia államban.

A kései meggy európai elterjedése

A kései meggy az első fafajok között volt, amelyet Észak-Amerikából Európába hoztak. Először 1623-ban ültette J. Robin az akáccal együtt, Párizs közelében (WEIN 1930). Más szerző az Európába kerülés éveként 1629-et jelöli meg (GOEZE 1916). A faj európai elterjedésének kérdésével részletesen foglalkozott STARFINGER (1990). Még a XVII. században elvitték Európa más országaiba, 1685-ben már bizonyítottan megvolt Németországban is. Hosszú időn keresztül dísznövényként ültették kertekbe, parkokba. Attraktív virágai és termése miatt meglehetősen ismertté vált, és gyakran lehetett vele találkozni különböző arborétumokban is. Az idegenhonos fák, különösen az észak-amerikai eredetű fafajok nagyobb arányú telepítését először a XVIII. század vége felé kezdték szorgalmazni

3. ábra: A kései megye elterjedési területe Észak-Amerikában (FOWELLS 1965 nyomán).

4. ábra: A kései megye elterjedése Hollandiában 1950-ben (balra) és 1963-ban (jobbra) (EIJSAKERS és OLDENKAMP 1976 nyomán).

ni (MÖBIUS 1937). Németországban Wangenheim és Burgsdorf voltak az elsők, akik erdészeti érdeklődést mutattak a kései meggy iránt. Alkalmasnak ítélték arra, hogy viszonylag sovány talajokon rövid idő alatt értékes faanyagot szolgáltatson. Ezt követően azonban még mintegy 100 évig nem ültették nagy mennyiségben a kései meggyet Európában. Az idegenhonos fajok telepítésének második hulláma 1870 körül kezdődött a fenyegetőnek látszó faanyaghiány nyomására. Különösen John Booth fáradozott politikai szinten is az exóták tervszerű kísérleti telepítéséért (SCHWAPPACH 1908), a kései meggyet is ajánlotta, de ez akkor éppen ritkává vált Észak-Amerikában és nehezen lehetett beszerezni. Így 1900-ig csak nagyon elszórtan voltak erdészeti telepítések Európában, erre vonatkozó adatok Németországban és Belgiumban vannak. Akkor a századforduló táján Németországban összesen 11 területen mindössze 1,72 hektár kései meggy telepítéséről van tudomásunk (SCHWAPPACH 1901).

A korai szerzők mindegyike olyan képességet tulajdonít a fajnak, hogy sovány és száraz talajokon hamar ad értékes faanyagot. Booth 1896-ban beszámol 22 éves példányokról, amelyek 17 méteres magasságot és 60 centiméteres törzsátmérőt produkáltak. Valamivel később kezdtek gyarapodni azok a hangok, amelyek a kései meggy sovány talajokon tapasztalt cserjeszerű, satnya növekedésével foglalkoznak (SCHWAPPACH 1907, SINNER 1926). Csak kivételes esetben nőtt nagy fává, pl. az Alsó-Rajna vidéken (BECKER és BUTZKE 1979). Az első évtizedekben a kései meggy csak kicsi, behatárolt parcellákra került kiültetésre. Valamivel később a lehullott lombozat gyors bomlása miatt talajvédő és talajjavító szerepet kezdtek tulajdonítani neki. Hollandiában is 1900 után kezdték nagyobb mennyiségben az ültetését, de rendszeresen és nagyobb területen csak 1920-tól került telepítésre (EIJSSACKERS 1974). Itt az ültetéseknek hármass célja volt: egyrészt a tűlevelű kultúrák szélén szél- és tűzvédelmi szegélyeket kívántak kialakítani (itt a kései meggy az előtte használt nyírfát váltotta le); másrészt úgy vélték, hogy a tűlevelű kultúrák talaja termőképeségének megőrzése céljából a tűlevelek bomlásában lombosfáknak kell segíteni, ezért részben telepítési hézagokba, részben alátelített faként ültették; harmadrészt az 1920 és 1930 között végzett nagyarányú erdősítéseknel (pl. a csarabosok erdősítésénél) azzal a céllal használták, hogy a terhes „gyomnövényeket” (mint például a csarabot) elnyomja. Ezek a kései meggy telepítések egészen az 1950-es évek elejéig tartottak, aztán mindjárt utána megindult az ellene való védekezés. Ezzel párhuzamosan egyedi esetekben az ültetés szórányosan továbbra is folytatódott és tulajdonképpen a mai napig is tart.

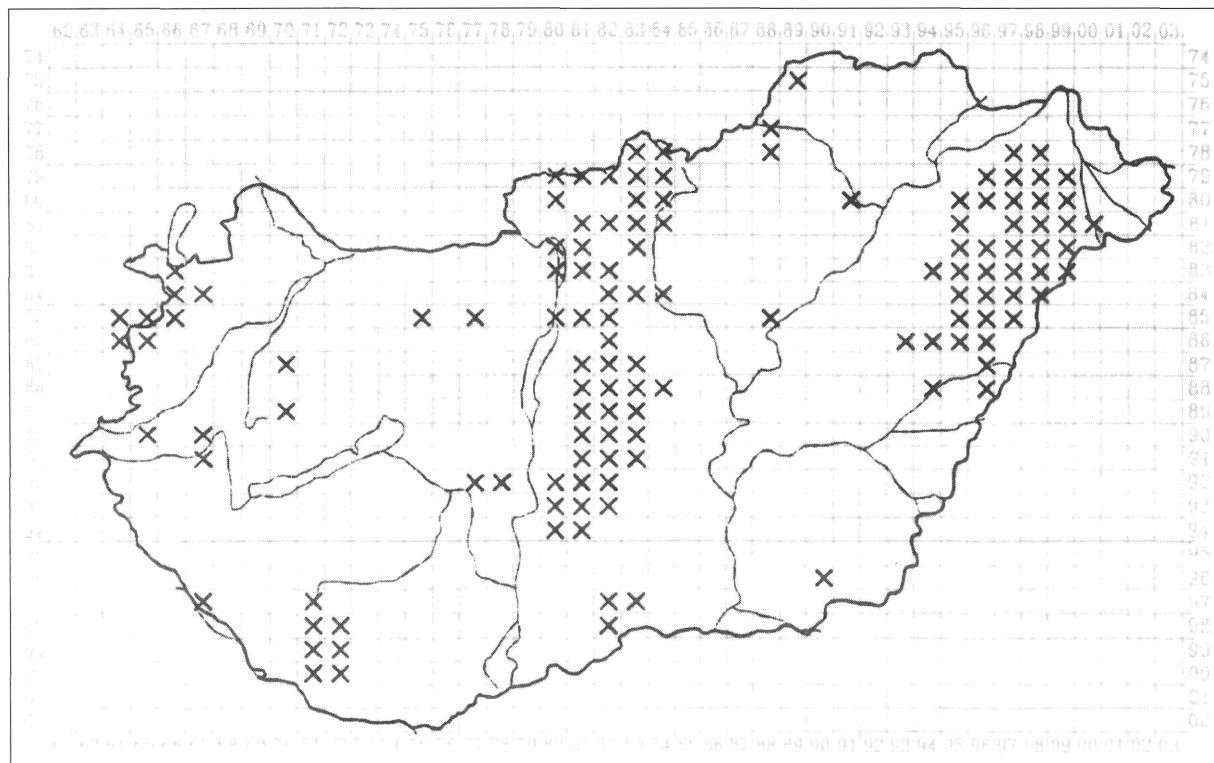
Az a jelenség, hogy a kései meggy a telepítésekből kivadul, a XIX. század közepe óta ismert. Először németországi feljegyzések említik Berlin környéki kivadulását (BOLLE 1887). Azonban már a korábbi szerzők is rámutattak a faj spontán felújulására, mely szinte az összes kísérleti ültetvényben megjelent.

Jelenlegi elterjedési területét tekintve a kései meggy megtalálható az európai kontinens síkságainak nagy részén, különösen nagy gyakorisággal fordul elő Németországban, Hollandiában, Északkelet-Franciaországban, Dániában, Lengyelországban és Ausztria egyes részein. Lengyelországban különösen Poznan környékén gyakori. Hollandia területére Eijssackers és Oldenkamp (1976) közölt elterjedési térképeket, melyek az 1950-es és 1963-as állapotokat mutatják (4. ábra). Később becslést készítettek a faj tömegviszonyairól is (EIJSSACKERS és VAN DEN HAM 1984), mely szerint Hollandiában mintegy 30000 hektár területen 5%-nál kisebb borítással volt jelen a faj, 21000 hektáron 5–50% borítással, 11000 hektáron pedig 50% fölötti borítással fordult elő. A kései meggy a fent említett országokon túl Európa más területein is megtalálható. Észak-Olaszországban gyakran ültetik és kivadul (PIGNATTI 1982). Romániában az ország északnyugati részén fordul elő (RITIU et al. 1987). Helyenként tömeges az előfordulása Magyarországon, Csehországban és Anglia déli részén is, de úgy látszik, egyelőre nem lelhető fel Oroszországban és a szovjet utódállamokban, és nincs a mediterrán térségben és Skandináviában sem (LID 1974). Egyes európai országokban készült előfordulási térképek azt mutatják, hogy a kései meggy elterjedése nagyjából egybeesik a homoki talajok elterjedésével (STARFINGER 1990).

Számos szerző megállapítja, hogy az Európában felnőtt kései meggy a fa mérete, kedvezőtlen alaki tulajdonságai miatt ipari célú fatermesztésre nem alkalmas. A talajvédő és talajjavító hatásával kapcsolatos korábbi reményeket a gyakorlat nem igazolta és nem várt káros hatásai messze felülmúlják esetleges hasznát. A kései meggy az általa alkotott sűrű, zárt cserjeszint révén az európai erdőkben akadályozza az őshonos erdei fajok felújulását, csökkenti az aljnövényzet fajgazdagságát. A honos erdei fák közül különösen a fényigényesebb fajok megújulására van kedvezőtlen hatással, amilyenek például a tölgyek és a nyír. A spontán terjedő, gyorsan növekvő, sűrű késeimeggy-állományok akadályozzák az erdőfelújítást, más ültetett fajok növekedését. Hollandiában és Németországban már évtizedek óta irtják a kései meggyet, igyekeznek a terjedését megakadályozni. Kezdetben jelentős mértékben környezetkárosító módszerekkel próbálkoztak, amelyek részleges eredményeket hoztak, később a hatékonyabb és környezetkímélő megoldások kerültek előtérbe.

A kései meggy előfordulására vonatkozó magyarországi adatok

A kései meggy első előfordulási adata a Kárpát-medencében 1897-ből származik, a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében található herbáriumi példány egy pusztaszentlőrinci nyaraló kertjéből származik. Az 1934 és 1949 közötti években a gödöllői erdészeti kísérleti telepen történt telepítését számos herbáriumi példány tanúsítja. Ezt követően Magyarországon is elsősorban homokvidékeken ültették, erdés-

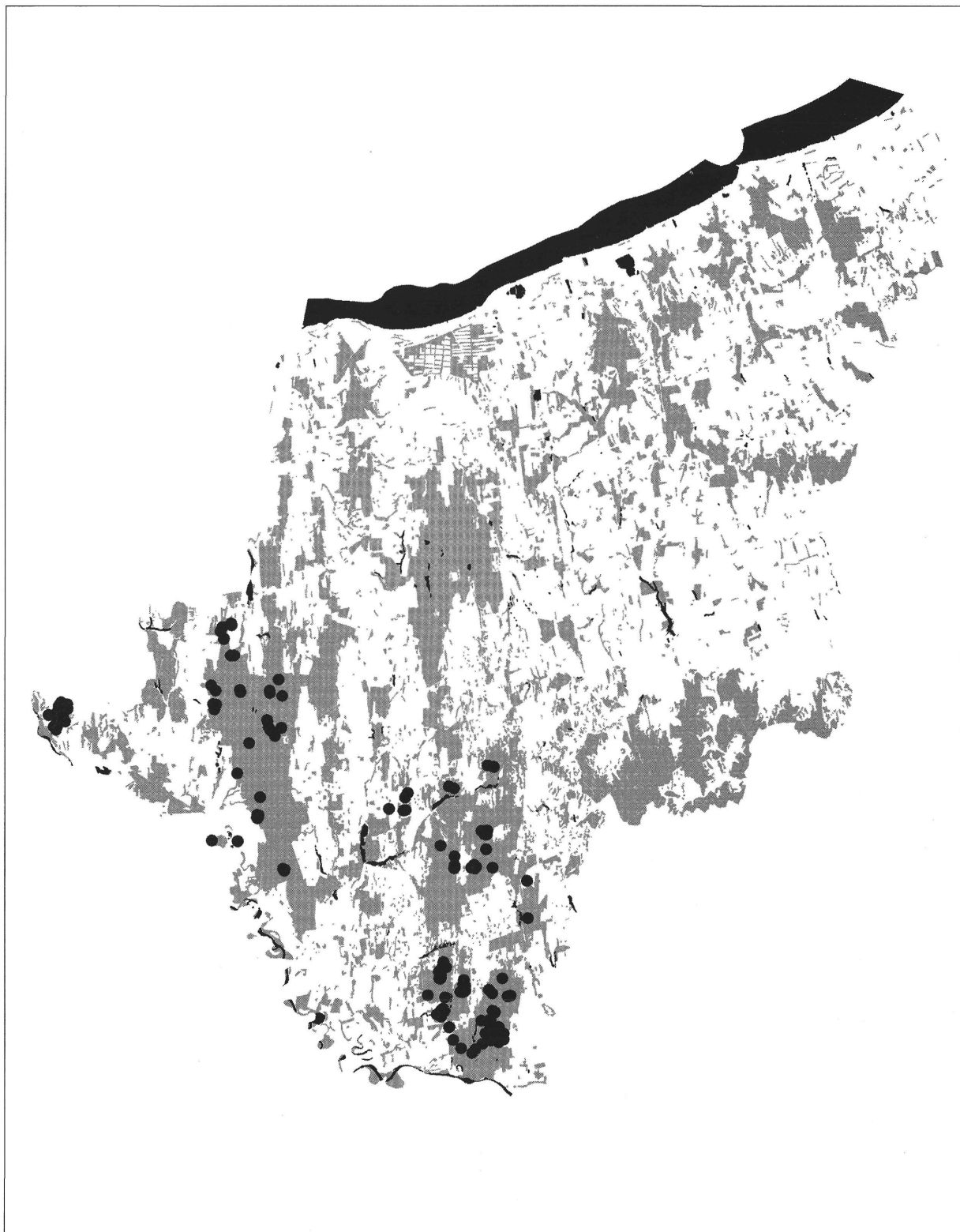

5 ábra: A kései meggy előfordulása Magyarországon (BARTHA és MÁTYÁS 1995 nyomán).

szeti célból főként a Nyírségben és Belső-Somogyban, de a Kiskunságban és az Alföld más részein is telepítették. Ezen túl szóróványosan máshol is találkozhatunk ültetett, illetve kivadult egyedeivel. A faj magyarországi elterjedésére vonatkozóan BARTHA és MÁTYÁS (1995) közölt elterjedési térképet (5. ábra). Ez a térkép a közép-európai flóratérképezés (NIKL FELD 1971) hálóbeosztása (kb. 13×11 km) szerinti előfordulásait jeleníti meg a fajnak, mennyiségi adatokat nem tartalmaz. A kései meggy 1990-ben még nem szerepelt az Erdőrendezési Szolgálat számítógépes adatbázisában nyilvántartott fontosabb állományalkotó és elegyfajok között (BARTHA és MÁTYÁS 1995). Ez pedig azt jelenti, hogy a hazai erdőkben nagy valószínűséggel nem fordult elő 5%-nál nagyobb elegyarányban egyes erdőrészeket lombkoronaszintjében. Magyarországon — más európai országoktól eltérően — a kései meggy tömeges ültetése sehol sem erdészeti célállományként történt, hanem más fafajú erdészeti ültetvények alátelítésére használták, így a lombkoronaszintben tömegesen csak valamivel később tudott megjelenni. Eleinte csak a fő fafaj állományában keletkezett „lékekben” (telepítési hézagokban vagy erdeifenyő „hótörése” után) tudott dominanciához jutni. Különösen gyorsan és nagy borítással jelent meg egyes erdőrészekben a fő fafaj letermelése után, ha előzetesen jelen volt a cserjeszintben. Mivel a kései meggy regenerálódási képessége kiváló és erős fiatalkori növekedési hajlam jellemzi, más fafaj újabb telepítését igen megnehezíti.

A kései meggy előfordulása Somogyban

Somogy megyében a déli-délnyugati területeken fordul elő a kései meggy az Állami Erdészeti Szolgálat számítógépes adatbázisában nyilvántartott adatok szerint (6. ábra), főként homoki talajokon. A közölt adatok az erdőrészekre vonatkoznak, ahol 5%-nál nagyobb borítással jelent meg a faj az erdő felsőbb szintjében a felmérés idején. A nyilvántartás aktuális adatai (2004. január 1-i állapot) szerint már 6,8 hektáron 100%-os borítással található a kései meggy (1. táblázat), ez pedig azt jelenti, hogy az általa képzett sűrű, zárt lombzat következtében ezen a területen bármiféle más növényfaj csak elvétve fordulhat elő. További csaknem 60 hektáron 51—99%-os borítással van jelen, több mint 620 hektáron pedig 5—50%-os borítással fordul elő. Ennél jóval nagyobb területeken számolhatunk azonban azzal, hogy a cserjeszintben a kései meggy megtalálható, sőt helyenként a lombkoronaszintbe is felnőtt (de borítása még 5% alatti). Barcs, Darány és Istvándi határában végzett saját megfigyeléseim szerint gyakorlatilag minden erdőtípusban jelen van. Borítása az őshonos fajokból álló természetes vegetációban is jelentős, az égeres láperdőktől (*Carici elongatae Alnetum*) a száraz homoki gyepekig (*Festuco dominii* — *Corynephorum*) minden növénytársulásban tömeges lehet (7. ábra). Az időszakosan vízállásos termőhelyektől az extrém száraz buckatetőig mindenfelé előfordul, csupán a tartós vízborítást nem tudja elviselni. Somogy

6. ábra: A kései meggy jelenlegi elterjedése Somogy megye területén
(az Állami Erdészeti Szolgálat nyilvántartása alapján, 2004. január).

megyében eddig 21 település határában összesen mintegy 690 hektár területen került kimutatásra a kései meggy előfordulása (2. táblázat). Legnagyobb területen, 168 hektáron Darány község határában van, ahol nagyrészt éppen természetvédelmi funkcióra kijelölt területen található, amely a Duna-Dráva Nemzeti Park részét képezi. Ebben a térségben az 1950-es évek végén, 1960-as évek elején erdeifenyő-ültetvények alá került nagy tömegben telepítésre a kései meggy, ezzel a fenyő jobb ágtisztulását, a minőségi növedék fokozását vélték elősegíteni (helybeli erdészek szóbeli közlése szerint). Jellemző a fajra, hogy igen hosszú ideig képes megélni elnyomott, fényszegény körülmények között, majd fényhez jutva hirtelen erőteljes növekedésre képes. Már 6–8 éves korában virágzik és terem, tízéves kora után rendszeresen és bőven hoz termést. A kései meggy második nemzedéke ebben a térségben az 1970-es évek elején jelent meg és robbanásszerű elszaporodása azóta is tart. Irtására eredményes és környezetkímélő megoldás létezik, de terjedésének megállításához és állományának visszaszorításához nagy területeken végzett és folyamatos, összehangolt munkára lenne szükség.

2. táblázat: A kései meggy előfordulása Somogy megyében egyes települések határában (az Állami Erdészeti Szolgálat nyilvántartása alapján, 2004. január).

községhatár	előfordulás erdőterületen (ha)	kései meggy által borított terület (ha)
Berzence	18,1	5,0
Iharos	9,5	1,1
Iharosberény	10,9	1,7
Inke	28,5	3,1
Somogycsicsó	11,7	1,3
Somogyudvarhely	17,1	1,4
Szenta	16,5	6,7
Órtilos	131,5	37,6
Barcs	12,4	2,9
Csokonyavisonta	83,7	12,8
Darány	168,0	32,7
Istvándi	23,7	2,5
Somogytarnóca	40,7	4,6
Szulok	4,1	0,5
Lábod	17,7	1,6
Mike	9,7	1,1
Rinyabesenyő	39,5	12,2
Kálmánca	4,8	0,3
Kőkút	14,7	6,1
Lad	0,7	0,4
Kaszó	24,3	5,4
összesen	687,8	141,0

7. ábra: A kései meggy előfordulása égeres láperdő szélén, Darány község határában. (Fotó: Juhász M.)

1. táblázat: A kései meggy borítása az erdők felsőbb szintjében Somogy megyében (az Állami Erdészeti Szolgálat nyilvántartása alapján, 2004. január).

kései meggy borítása	terület (ha)
5-50%	622,6
51-99%	58,4
100%	6,8

Köszönetnyilvánítás

Ezúton mondok köszönetet az Állami Erdészeti Szolgálat Kaposvári Igazgatóságának adatai rendelkezésemre bocsátásáért. Köszönöm a Duna-Dráva Nemzeti Park munkatársainak, hogy tapasztalataikat megosztották és terepen végzett munkámat támogatták.

Irodalom

- BARTHA D. és MÁTYÁS CS. (1995): Erdei fa- és cserjefajok előfordulása Magyarországon. — Sopron.
- BECKER, A. és BUTZKE, H. (1979): Die Hambacher Fremdländer-Anbauten und ihr Standort 1977. Abschlussbilanz der preussischen Versuchsanbauten. — Mitt. Dtsch. Dendrol. Ges. 71, 67—92.
- BOLLE, C. (1887): Andeutungen über die freiwillige Baum- und Strauchvegetation der Provinz Brandenburg. — Berlin.
- BOOTH, J. (1896): Die nordamerikanischen Holzarten und ihre Gegner. Zeitschr. F. Forst- u. Jagdwesen, p. 18.
- CRONK, Q. C. B. és FULLER, J. L. (1995): Plant Invaders. The Threat to Natural Ecosystems. Chapman and Hall, London. 241 pp.
- CZEREPA NOV, S. K. (1995): Vascular Plants of Russia and Adjacent States (the former USSR). Cambridge Univ. Press, Cambridge, New York, Sidney.
- EIJSAKKERS, H. (1974): Mogelijke neveneffekten van bestrijdingsmiddelen tegen *Prunus serotina*. Ned. Bosbouw Tijdschr. 46: 5562.
- EIJSAKKERS, H. és OLDENKAMP, L. (1976): Amerikaanse vogelkers, aanvaarding of beperking? Landbouwkundig Tijdschr. 88: 366375.
- EIJSAKKERS, H. és HAM, D. VAN DEN (1984): Kiemingspercentages van Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina* Ehrh.) onder laboratorium- en veldomstandigheden. Ned. Bosbouw Tijdschr. 56: 178185.
- FITSCHEN, J. (1987): Gehölzflora. 8. Aufl. Heidelberg.
- FOWELLS, H. A. (1965): Silvics of forest trees of the United States. USDA Forest Service, Agriculture Handbook No 271.
- FUKAREK, F. (1987): Pflanzen in Ausbreitung. Gefährdete Arten — Gefährliche Arten. — Bot. Rundbr. Bez. Neubrandenburg 19, 3—8.
- GOEZE, E. (1916): Liste der seit dem 16. Jahrhundert bis auf die Gegenwart in die Gärten und Parks Europas eingeführten Bäume und Sträucher. Mitt. Dtsch. Dendrol. Ges. 25: 129201.
- GROVES, R. H. és BURDON, J. J. (1986): Ecology of Biological invasions. Austr. Acad. of Science, Canberra.
- HEGI, G. (1975): Illustrierte Flora von Mittel-Europa. Verlag Paul Parey, Berlin und Hamburg.
- LID, J. (1974): Norsk og Svensk Flora. — Oslo.
- KOEHNE (1915): Zur Kenntnis von *Prunus Grex Calycopadus* und *Grex Gymnopadus Sect. Laurocerasus*. Bot. Jahrb. 52: 279—333.
- MAGYAR P. (1960): Alföldfásítás I. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- MAGYAR P. (1961): Alföldfásítás II. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- MARQUIS, D.A. (1979): Ecological aspects of shelterwood cutting. — Proc. National Silviculture Worksh., Charleston SC, S. 40—56.
- McVAUGH, R. (1951): Revision of the North American Black Cherries (*Prunus serotina* Ehrh. and relatives). Brittonia 7: 279315.
- MÖBIUS, M. (1937): Geschichte der Botanik. - Unveränd. Nachdruck 1968. G. Fischer, Stuttgart.
- NIKL FELD, H. (1971): Bericht über die Kartierung der Flora Mitteleuropas. — Taxon 20(4): 545—571.
- OKUDA, S. (1994): Deciduous Hardwood Forest Communities in Eastern North America, Including Some Conifer Forest and Shrub Communities. In: Miyawaki, A — Iwatsuki, K. — Grandtner, M. M. (eds.): Vegetation in Eastern North America. Vegetation System and Dynamics under Human Activity in the Eastern North American Cultural Region in Comparison with Japan. University of Tokyo Press, Tokyo. pp. 155201.
- PIGNATTI, S. (1982): Flora d' Italia. — Bologna.
- PRISZTER, SZ. (1997): A magyar adventív flóra kutatása. - Botanikai Közlemények 84: 2532.
- RITIU, A. és NICOLESCU, L. és NICOLESCU, N. (1987): Contributii la cunoasterea culturii malinului american (*Prunus serotina* Ehrh.) in nord-vestul tarii. (Contribution to the knowledge of American Black Cherry (*Prunus serotina*) in the north west of the country). Revista padurilor: Ser. Silvicultura si exploatarea padurilor (Bucuresti) 102: 200205.
- ROTHMALER, W. (1976): Exkursionsflora. — Berlin.
- SCHWAPPACH (1901): Ergebnisse der in den preussischen Staatsforsten ausgeführten Anbauversuche mit fremdlandische Holzarten. — Berlin.
- SCHWAPPACH (1907): Über die wichtigsten für deutsche Forsten geeigneten Laubholzarten. Mitt. Dtsch. Dendrol. Ges. 16: 126ff.
- SCHWAPPACH (1908): Nachruf auf John Booth. — Mitt. Dtsch. Dendrol. Ges. 17, 5—7.
- SCHOLZ, H. és SCHOLZ, I. (1995): *Prunus serotina*. In: Scholz, H. (ed): Gustav Hegi Illustrierte Flora von Mitteleuropa. Band IV, teil 2B, Spermatophyta: Angiospermae: Dicotyledones 2 (3). Ed. 2. Blackwell Sci. Publ., Oxford.
- SILVERTOWN, J. W. (1982): Introduction to plant population ecology. — Longman, London.
- SIMON, T. (1997): A magyarországi edényes flóra határozója. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- SINNER, H. (1926): *Prunus serotina*, die Spätblühende Traubenkirsche, als Waldbaum. — Mitt. Dtsch. Dendrol. Ges. 37, 164—189.
- SOÓ, R. (1966): A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve II. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- STARFINGER, U. (1990): Die Einbürgerung der Spätblühenden Traubenkirsche (*Prunus serotina* Ehrh.) in Mitteleuropa. Landschaftsentwicklung u. Umweltforschung 69: 1119.
- STARFINGER, U. (1991): Population Biology of an Invading Tree Species — *Prunus serotina*. In: Seitz, A — Loeschke, V. (eds.): Species Conservation: A Population Biology Approach. A. Birkhäuser Verlag, Basel. pp 171184.
- STARFINGER, U. (1997): Introduction and naturalization of *Prunus serotina* in Central Europe. Brock, J. H. — Wade, M. Pysek, P. — Green, D. (eds.), Plant Invasions: Studies from North America and Europe. Backhuys Publishers, Leiden, The Netherlands. pp. 161171.

- SUKOPP, H. 1976: Dynamik und Konstanz in der Flora der Bundesrepublik Deutschland. — Schriftenr. Vegetationsk. 10, 9—26.
- SUKOPP, H. 1985: Ökologische Aspekte der Einführung und Einbürgerung neuer Pflanzenarten in bestehende Lebensgemeinschaften. Enquete-Kommission „Chancen und Risiken der Gentechnologie“, Anhörung zum Thema „Ökologische Aspekte der Freisetzung von lebendem Material“.
- TRAUTMANN, W. 1976: Veränderungen der Gehölzflora und Waldvegetation in jüngerer Zeit. — Schriftenr. Vegetationsk. 10, 91—108.
- TWEEL, P. A. VAN DEN és EIJSACKERS, H. 1987: Black Cherry, a pioneer species or 'forest pest'. Proc. K. Ned. Akad. Wet. Ser. C 90: 5966.
- WEEDA, E. J. 1987: Invasions of vascular plants and mosses in the Netherlands. — Proc.K.Ned.Akad. Wet.Ser.C 90, 19—29.
- WEIN, K. 1930: Die erste Einführung nordamerikanischer Gehölze in Europa. Mitt. Dtsch. Dendrol. Ges. 42: 137163.

Occurrence of black cherry (*Prunus serotina* Ehrh.) in Somogy county (Hungary)

MAGDOLNA JUHÁSZ

Data on the occurrence of black cherry in the Carpathian basin is from 1897: it was planted in the garden of a holiday house. It is known to be planted in experimental forestry plantations between 1934-1949. In Somogy county (south-west Hungary) it was planted in greater quantities on sandy soils, in years between 1950—1960 in lower canopy of *Pinus sylvestris* and *Robinia pseudo-acacia* plantations. According to data of State Forestry Service, in 2004 it can be found on 6,8 hectares with 100% coverage in canopy; on further 60 hectares with 51—99%, on 620 hectares with 5—50%. In shrub layer it occurs

in a far larger area. According to my own studies it occurs in every forest type in the southern part of the county. It has significant coverage even in near-natural vegetation, in all communities from alder moors (*Carici elongatae-Alnetum*) to dry sand grasslands (*Festuco dominii-Corynephorretum*). It occurs from temporarily waterlogged growing sites to dry sandhill tops everywhere, only long-lasting water cover cannot be tolerated. In Somogy county, the occurrence of black cherry with more than 5% coverage in canopy layer is documented until now in the area of 21 settlements, on 690 hectares.